

LEERLIJN	
Titel	Sporen uit het Twentse verleden
Periode	Gedurende het hele schooljaar mogelijk

ALGEMEEN	
Titel activiteit	Leven in een los hoes
Groep	1 en 2
Soort activiteit	Les door de groepsleerkracht
Plaats	Klaslokaal
Duur	Twee lessen: 2x 45 minuten
Leergebied	Geschiedenis
Discipline	Cultureel erfgoed
Thema	Hoe leefde je als kind vroeger op de boerderij in Twente?
Omschrijving van de activiteit	<p>Volgens didactische principes</p> <ul style="list-style-type: none"> - Oriënteren: De kinderen oriënteren zich op het onderwerp door kleding en voorwerpen te onderzoeken en te luisteren naar een verhaal over Sientje die vroeger, 200 jaar geleden, op een Twentse boerderij woonde. - Onderzoeken: De kinderen onderzoeken in een kringgesprek aan de hand van tekeningen het leven op een Twentse boerderij in de verschillende seizoenen. - Uitvoeren: De kinderen gaan, in kleren van toen, uitbeelden wat ze hebben gezien en geleerd over het leven in een los hoes. - Evalueren: De leerkracht bespreekt het project met de kinderen.
Plaats in de reeks	Project voor groep 1 en 2 waarbij op school gewerkt wordt met cultureel erfgoed en die nadrukkelijk gericht zijn op de geschiedenis van Twente. Het eerste project geeft de leerling inzicht in het leven van een kind van 'vroeger', toen bijna iedereen in Twente op een boerderij woonde.
Leeropbrengst	<p>SLO kerndoel 56</p> <ul style="list-style-type: none"> - De kinderen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed. - De kinderen krijgen inzicht in het leven van het gemiddelde Twentse kind 200 jaar geleden en gaan dit zelf verbeelden.
Rolverdeling	<p>Les 1, oriëntatiefase: de leerkracht faciliteert het onderzoek en het vragen-en-antwoordengedeelte daarna. Zij/hij rondt dit actief af en leest dan het verhaal voor. Daarna toont de leerkracht de afbeeldingen in de PowerPoint en heeft een gesprek met de kinderen over wat ze zien aan de hand van de uitleg in de bijlage.</p> <p>Les 2, onderzoeksfase: gesprek over wat de kinderen zien op de plaat waarbij de leerkracht vragen laat stellen maar ook veel uitlegt. Vervolgens een kringgesprek over de werkzaamheden per seizoen met zoveel mogelijk inbreng van de kinderen. De leerkracht stuurt het gesprek zo nu en dan de goede kant op.</p>

UITVOERING	
Tijdspad	<p>Les 1, oriëntatie: 30 minuten Les 2, onderzoek: 45 minuten Evaluatie: 15 minuten</p>
Vorbereiding	<p>Les 1:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Toon de bijlage 'Leven in een los hoes (presentatie)' op het digibord, de eerste foto staat in beeld. • Stal de verkleedkieren en voorwerpen uit in de klas. <p>Les 2:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zet de stoelen klaar voor een kringgesprek. • Toon Bijlage 'Leven in een los hoes (bijlage 2)' bij de hand op digibord. <p>Optioneel: print de kleurplaat 'Leven in een los hoes (bijlage 3)' voor ieder kind 1x.</p>
Les 1: oriëntatie	<p>Zet de kleding en voorwerpen klaar. De kinderen krijgen 10 minuten tijd om alle kieren en voorwerpen te bekijken, vast te pakken, aan te trekken, en uit te proberen.</p> <p>Zet de kinderen in een kring. Laat hen vragen stellen over de spullen die ze hebben onderzocht. Stimuleer het stellen van vragen door niet te zeggen 'wat zou het zijn' maar door te zeggen 'wat willen jullie weten over deze kleding en voorwerpen?'. De kinderen proberen samen de antwoorden te bedenken onder leiding van de leerkracht. Geef dus niet zelf de antwoorden maar herhaal en vat samen wat de kinderen hebben bedacht.</p> <p>Rond het leergesprek na circa 10 minuten af door te vertellen dat al die spullen te maken hebben met wat ze gaan doen: leren over het leven van kinderen van vroeger, kinderen die op de boerderij woonden. Vertel dat ze er vanzelf achter komen wat deze voorwerpen en kleding betekenen.</p> <p>Lees het verhaal voor van Sientje: 'Leven in een los hoes (bijlage 1)'. en toon tijdens het verhaal op het Digibord 'Leven in een los hoes (presentatie)' afbeelding 1.</p> <p>Korte inhoud: hoe ziet een gewone dag eruit voor Sientje? Ze doet voor het ontbijt al een klusje. Dan eet ze pap met het hele gezin. Ze hoeft nog niet naar school, maar haar broers en zussen wel. Sientje doet wat kleine klusjes met moeder en met oma. Als de broers en zussen uit school komen moeten ze eerst flink meewerken op de boerderij, want daar is een heleboel te doen! Daarna hebben ze nog een beetje tijd om te spelen. Wie wonen er allemaal? De boer en boerin, grootouders, de knecht en heel veel broers en zussen.</p> <p>Besprek na het voorlezen wordt de rest van de Powerpoint met sfeervolle afbeeldingen van interieurs en exterieurs (ca. 15 minuten). Gebruik onderstaande informatie naar eigen inzicht tijdens het bespreken.</p> <p>Afbeelding 2 Foto van begin vorige eeuw, boerderij werd nog bewoond. De kippen</p>

	<p>lopen rond op het erf en er is een afrastering van hout voor het varken.</p> <p>Afbeelding 3 Binnenkant van een boerderij. Bijna alles stond tegen de wand of was in de wand verwerkt. Rechts naast de beschilderde melkbus is een bedstee. De wanden van het woongedeelte waren vaak betegeld. Elektrische verlichting is van latere datum.</p> <p>Afbeelding 4 In de wanden zaten meerdere bedsteden. Meestal een voor vader en moeder en een of twee voor alle kinderen. De knecht sloiep op de hooizolder.</p> <p>Afbeelding 5 Voorin de boerderij was het vuur. Daarboven werd gekookt in een grote pan of ketel. Hier staat moeder te koken en vader en de kinderen zitten aan tafel. Foto van begin vorige eeuw. Het meisje links ziet er wat vreemd uit: waarschijnlijk zat ze niet lang genoeg stil. Je moest toen voor de foto nogal lang stilzitten, zeker als de foto binnen werd gemaakt waar het halfdonker was.</p> <p>Afbeelding 6 Iedere boerderij had een klein kamertje met een weefgetouw. De boeren maakten zelf linnengaren van vlas dat op het land groeide. De boerin spon het garen op het spinnewiel en de boer weefde het garen tot doek voor lakens en kleren. Die maakten ze dus bijna altijd zelf.</p> <p>Afbeelding 7 Daarom heet de Twentse boerderij 'los hoes': het is een grote open ruimte. Geen apart woongedeelte. De koeienstal is zichtbaar, de kippen scharrelen op de deel. In de vloer van het woongedeelte zijn stenen gelegd, de vloer van het werkgedeelte (de deel) is aangestampte aarde. Op zolder ligt al het hooi dat de dieren nodig hebben als voedsel in de winter.</p> <p>Afbeelding 8 De stallen voor de koeien, in dezelfde wand als waar iets verderop een bedstee zit. De knecht lag op zolder vaak boven de koeien omdat het daar behaaglijker was door de warmte die de dieren afgaven.</p> <p>Afbeelding 9 De deel werd leeg gehouden om er te kunnen werken. Hier werd bijvoorbeeld gedorst: met balkjes aan een lange stok op het graan slaan om de graankorrels eruit te slaan. Dit gebeurde in november nadat het in augustus geogste graan een paar maanden op de zolder had gelegen om te drogen.</p> <p>Afbeelding 10 De achterkant van een Twentse boerderij: grote deuren (niendeuren) die leiden naar de deel. De deuren moesten wel groot zijn want anders kon de kar met hooi of met graan (wat allebei naar de zolder moest) er niet door.</p>
Les 2: onderzoek	Toon op het digibord: Leven in een los hoes (bijlage 2).

De les start met samen kijken naar de tekening van een boerderij met per seizoen de werkzaamheden ingetekend. Bekijk eerst het hele beeld. Wat zien ze? Bespreek ook de manier waarop de plaat is gemaakt. Wat is er raar aan en wat lijkt niet te kloppen? Leg uit dat in deze plaat de vier seizoenen te zien zijn.

Voer een kringgesprek over de vraag: wat voor werk moest er gedaan worden op een boerderij? Eerst een verkennend rondje om te peilen wat ze al weten. Bekijk nu de vier seizoenen los van elkaar, begin bij de herfst. De kinderen benoemen de werkzaamheden die ze kennen. De werkzaamheden die ze niet herkennen worden samen geanalyseerd.

De **herfst** stond in het teken van voorbereiding voor de winter:

- de aardappeloogst van het land halen met paard en wagen
- appels en ander fruit plukken en rapen
- hout hakken voor het vuur
- het jaarlijkse varken slachten
- de laatste zomergroenten uit de moestuin op- of inmaken

In de **winter** wordt niet op het land gewerkt. Er wordt draad gesponnen en doek geweven. Er worden meubels en gereedschappen gemaakt of gerepareerd. De dieren worden verzorgd en staan de hele winter op stal zodat alle mest wordt opgevangen om in de lente het land mee te bemesten. In de moestuin staan nog wat wintergroenten (prei, andijvie, boerenkool, rode kool, rode bieten). Verder eet men de aangelegde voorraden.

In de **lente** wordt het land geploegd en bemest. Er wordt graan gezaaid en er worden aardappels gepoot in de akkers om in de zomer/herfst te kunnen oogsten. Ook in de moestuin wordt gemest en gezaaid/gepoot.

In de **zomer** wordt het gras geoogst dat gedroogd wordt tot hooi als wintervoedsel voor de dieren. De voorraad ligt op zolder (hooizolder). Het graan wordt geoogst en de graanstengels ook. Die stengels worden gedroogd tot stro voor in de stallen en om in de winter in de kieren te stoppen tussen de dakpannen van de boerderij. Het in de winter geweven doek wordt gewassen en gedroogd in de zon om mooi wit op te bleken.

Algemeen:

- De herder hoedt de schapen die aan het eind van de winter worden geschoren om de wol te gebruiken voor textiel
- De mestvaalt groeit omdat regelmatig de stallen worden uitgemest
- De koeien worden twee keer per dag gemolken
- Van een deel van de melk wordt boter en kaas gemaakt
- Iedere dag of iedere paar dagen wordt vers brood gebakken in de broodoven ('bakspieker') die naast de boerderij staat
- Fruit, worsten en hammen hangen in de boerderij om te drogen en daardoor lang bewaard te kunnen worden
- De kippen lopen los rond in de boerderij en op het erf, hun eieren moeten iedere dag worden geraapt
- Het hele jaar moet er worden gekookt en gewassen
- Water wordt gehaald uit de waterput op het erf

	<ul style="list-style-type: none"> - De ganzen worden gehoed - De knotwilgen worden elk jaar geknot en de twijgen worden gebruikt om stoelzittingen en manden van te maken of te repareren. - De bijenvolken in de korven moeten worden verzorgd en de was en honing geoogst. Bijenkorven worden geweven van stro. - De marskramer komt zo nu en dan langs, hij verkoopt dingen die ze niet zelf kunnen maken of verbouwen zoals koffiebonen, zeep, suiker, kaarsen en soms levende dieren. <p>Vraag: welke klusjes kunnen de kinderen doen? Waar kunnen ze bij helpen? Eieren en appels rapen, de dieren hooi geven, de draad die van de wol wordt gemaakt tot een bol winden, de was ophangen, koffie malen, hout halen voor het vuur, water halen uit de put, groenten halen uit de moestuin, helpen het graan en het hooi van het land te halen, de stallen uitmesten, de ganzen hoeden.</p>
Reflectie	<p>Blik samen met de kinderen terug op de lessen. Bespreek zowel het proces als de inhoud. Stel bijvoorbeeld de volgende vragen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wat hebben ze geleerd over het leven in een los hoes? - Had Sientje een druk leven? Had ze ook tijd om te spelen? - Wat deed ze, denk je, als ze speelde? - Wat kon Sientje niet doen dat jullie wel kunnen doen en andersom? Zouden jullie willen ruilen met Sientje? Of zouden jullie een tijdje zo willen leven in een los hoes? - Wonen er nog steeds kinderen op een boerderij? Hier in de klas misschien? Hoe leven die kinderen? Wellicht kunnen enkele kinderen iets vertellen over hun leven op de boerderij en vergelijken met wat ze hebben geleerd over vroeger. <p>Laat kinderen eventueel nog de kleurplaat kleuren.</p>
Aandachtspunten & bijzonderheden	<p>Mogelijke extra elementen:</p> <p>Fotoproject: verklede kinderen met voorwerpen</p> <p>Oude versjes en verhalen zoals Twee emmertjes water halen en De ganzenhoedster etc.</p> <p>Vroegere buitenspelletjes zoals Schipper mag ik overvaren en Boompje verwisselen. Zoek op internet naar beschrijvingen van dit soort buitenspelletjes.</p> <p>Vergelijking met dieren die een wintervoorraadje aanleggen (eekhoorn, muis, vlaamse gaai etc.)</p> <p>Weefmatje van papierstroken of weefraampje met wol</p> <p>Bezoek aan Openluchtmuseum Ootmarsum.</p>
Bijlagen	<p>Leven in een los hoes (presentatie)</p> <p>Leven in een los hoes (bijlage 1): Voorleesverhaal 'Sientje van de boerderij'</p> <p>Leven in een los hoes (bijlage 2): afbeelding seizoenen</p> <p>Leven in een los hoes (bijlage 3): Kleurplaat, naar eigen inzicht te gebruiken.</p> <p>Verkleedkleden: boerenkielen en broeken, schorten en jurken, hoofddeksels en klompen</p> <p>Voorwerpen: koffiemolen, kookgerei, plastic appels / eieren / aardappels etc.</p>